כו: בני העיר פרק רביעי מגילה

אוגורה ומשכונה אסור. קשה דהא רבי מאיר לא אסר במתניתין אלא ממכר עולם אבל על תנאי שרי ומאי שנא וגרסה לי דהאי דר"מ שרי למכור על תנאי היינו של רבים לרבים להתפלל שם דאין במכר זה זלזול והא דאסרי' הכא משכנתא הוי דימיד משום זלזול:

תשמישי קדושה וכו' נרתיק של **תפילין** ורצועותיהן. מכאן משמע שהדל"ת והיו"ד שבקשר הרלועה אינן אותיות גמורות ולא הוי הלכה למשה מסיני כי אם הש"ין שבגתים מלא קרי הכא לרצועות אלא משמיני קדושה והכי נמי משמע בהקומץ רבה (מנחות דף לה: ושם) דלא קרי להו אלא תשמישי קדושה והכי נמי משמע בפרק שני דשבת (דף כח:) דפריך והאמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני ולא פריך כך מן הדל"ת והיו"ד ולא קשה מהיהיו דמנחות (דף לה:) גבי ורלו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וירלו ממך ואמרו אלו תפילין שבראש שיש לפרש הטעם לפי שהן לעולם בגובה של ראש וגראים לעולם שפיר אות אבל אותן של יד אינן גראין ואין בהן אות כדכתיב והיו לך לאות ולזכרון (מנחות דף לז:) ולא לאחרים לאות אבל למה שפרש"י התם דהטעם הוי משום שיש בהן הש"ין והדל"ת דהוי רוב אותיות של שדי לפירוש זה קשה (ו) כדמשמע בכל הני שהבאתי דהיו"ד והדל"ת לא משיני אותיות[ה]:

מריש הוה אמינא האי פריסא תשמיש דתשמיש הוא. פי' הקונטרס יריעה שפורסין סביב הארון בתוכו וקשה שהרי הארון עצמו הוי תשמיש קדושה (ז) ואמר ש"(התם) שאסור לעשות ממנו כורסיא אלמא שהמיה קדושה יותר מן הפורסין לכך נראה לי שפורסין אותה סביב הארון מבחוץ:

כוותיה

ח א מי"י פי"ח מהל' תפלה הל' יב טוש"ע ח"מ סי' קנב סעיף ח: **ט** ב מי"י שם טוש"ע שם בהג"ה:
י ג ד מי"י שם הלכה כ טוש"ע שם סי' קנב סעיף יא:
יא ה מי"י פי"ט מהלכות ת"ת הלכה ד ופ"ג מהל' לילית הל' ט ממג עשין נה טור ש"ע ח"מ סי' כא סעיף ח:
יב ו ז ח מי"י פי"ט מהל' ת"ת הל' ד טוש"ע ח"מ סימן קנד סעיף ג טור ש"ע י"ד סימן רפב סעיף יב:
יג ט י (מיי' שם) טוש"ע ח"מ שם סעיף ו טוש"ע י"ד שם סעיף יב:
יד כ מי' שם הלכה ד טוש"ע ח"מ שם סי"ג טוש"ע י"ד שם סעיף יב:
טו ל מי' פ"ג מהלכות כלים הלכה ח ופ"ו מהל' טומאת מת הלכה כ:
טז מ מי' פי"ג מהל' טומאת מת הלכה כ ופי"ב הלכה ג:
יז נ מי' פי' מהלכות ת"ת הלכה ג ממג עשין כה טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף ד טוש"ע י"ד סי' רפב סעיף יא:
יח ס ע מי' שם ממג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף ה טוש"ע י"ד שם סעיף י:
יט פ מי' פי"ח מהלכות תפלה הל' יד טוש"ע ח"מ סימן קנג סעיף ח:

תורה אור השלם

ז. כה אמר יי צבאות אלהי ישראל לקוח את הסרים האלה את ספר המקנה הזה ואת החתום ואת ספר הגלוי הזה ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים:
ירמיהו לב יד

רבינו חננאל

מישתא בה שיכרא, כלומר הלוציא הדמים לחולין, שפיר דמי. הרשות ביד. רב אשי אמר ליה ר"בינא זיל זבין ההוא מילא דכנשתא משבעה טובי העיר במעמד אנשי רעיר, וזרעיה. ר' אמי הוה [בין] בי כנשתא ובעא למיסתר כנשתא עתיקתא וראיתוני כשורי מינה ורעיולינהו בחתיא דבני. ואסרו ליה רב פפי ורב הונא בר תחליפא. אמר רבא בי כנישתא חלופה וזבונה כדאמרן. [מתנה] כ"בני דמי ושרי. אבל לרשביה ולמשכנה אסיר, מאי טעמא בקדושתא קי"מא וקא משתמשי בהודש. לבינים נמי חלופינהו וזבנינהו שרי, אריופינהו אסיר. והני מילי בעתיקתא, שהרסו בית הכנסת והוציאו אותם מן הכתלים, אבל לבנים חדשים שעדיין לא בנאום בכנסת שרי. ואפילו למאן דאמר הזמנה מילתא היא, הני מילי בנין אורג בגד למת דחזי לאישתמושי ביר ואסיר, אבל הני ליבני [כ]מפרש [כ]מתנה לאורג בו דמי, דליבא מאן דאמר (דילמ') [דליבני] אתנו עליהו מעיקרא. תנו רבנן תשמישי מצוה נזרקין, פי' כיון שנתקיימה המצוה ושלמה, נזרקים. כגון עצי סוכה וארבעת מינים שבלולב ושופר וציצית, אלו וכיוצא בהן אין בהו קדושה. אבל בגון דליסקומי ספרים, וחפילין ורצועותיהן ונרתיקן, ומזוזות, ותיק של ספר וכיוצא בהן תשמישי קדושה, נגנזין. וכן פסא אע"פ שמניחין בו ספר תורה לפרקים, וכן פריסא שכופלין אותה ופורסין עליה ספר תורה או פורסין אותה על ספר תורה, וזבילי ותומשי, וקמטרי דשיפרי, כל אילו תשמישי קדושה הן ונגנזין. תיבה דאירפס, פי' (תיבה) שנתחלחלה, כדגרס"ן מגעל מרופט, וזקנים מרפטי שפתייהו. מותר לעשות ממנה תיבה קטנה. אבל כסא אסיר דלא מיחדא תשמישיה לספר תורה. ה) כוסיא נמי שנשברה מותר לעשות [ממנה כורסיא אסיר. פריסא שבלה] מותר לחתוך הבלוי ולעשותו קטן, אבל פריסא לחומשין לא. אמר רבא ספר תורה שבלה נגנזין אותו בכלי חרש אצל תלמיד חכמים ואפילו שונה הלכות. מטפחות ספרים שבלו עושין אותן חכריכין למת מצוה, ותו היא גניזתן. **הדיא כנישתא** דהוה פתוחה לאיזדרוגא דהוה מחיה בה מת, בעו כרגים מיעל צלויי בכנשתא התם. אמר להו רבא דלו תיבה אוחבוה אבבא, דליהוי כלי עץ העשוי לנחת, כלומר (מת) שאינו משלטל, וכל כלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה רחוצץ בפני הטומאה. אמרו ליה רבנן והא דמשלטלין לה כי מגת ספרא עילויה והוה ליה מישלטל מלא וריקן. אמר להו המשלטל מלא וריקן אינו עשוי לנחת לעולם, וכל דבר שהיא מקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה. בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש.

ה) כגון בתרא ג:, כ) כריש דרב יהושע. ו) [ברכות כב: סנהדרין מז: מת. מנחות לד:]. ז) [סנהדרין מת.]. ח) [כ"מ טה. ע"ש]. ו) [רב אלעזר גרס מתני הכלא"ש גרס אתני]. ז) [ולין שפורסין לפני הארון פ"ח מטפחת שמכסין בו ס"ם. ערוך]. ח) [פי' עושין סביב הספר מפגרת של עור לשמור הספר ופנין מלוד כמו כמו חבלני מיסי. ערוך]. ט) [מי' כפ' מקן מג פ"ל מרגנים של ריבא החדרה ומאל (לחדרון). י) [מגיגה מי: יומא כא: מנחות לו:]. כ) [נ"ל תמרן]. ל) [נ"ל דרבא]. מ) [נ"ל מחכריני יעב"ן]. נ) [מגיגה כי:]. ס) [ומי' תוס' ברכות ו. ד"ה אלו כו']. ע) [נ"ל הכלו].

גליון הש"ס

גמ' אי"ל מהו למודיעיה. עי' לקמן דף כח ע"ב תד"ה מתי כנסיות וכו"ר"ף ליתא להגך תיבות מהו לומדעיה: שם אליבי בה רב אחא ורבינא. עיין ב"מ דף מח ע"ב ועיין בר"ש ר"פ ד' המעמדות: שם לגשורי בעלמא עבירה. ולהלרוגא דמיל גירסת הר"ף: שם וחוצץ בפני הטומאה. עיין כ"ב דף כ ע"א תד"ה היא נוסה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' למישתא ביה שיכרא ולמשטוה ביה פרי שפיר דמי. נ"ב ס"א ועיין בר"ן: (ב) שם ההוא מילא. נ"ב ע"ל בתוס' דף כח ע"ב בד"ה בתי: (ג) רש"י ד"ה בעתיקי וכו' ובפל: (ד) ד"ה הני מילי וכו' על המת הס"ד ואמ"כ מה"ד אבל וכו' והלכך בשלבנו לבית הכנסת כל"ל ותיבת לבינים נמחק: (ה) ד"ה קמטרא וכו' כן עוזאל בחבלים חבושים וארזיים באמלין דזבורתא דמחתין בקמטרין: (ו) תוס' ד"ה תשמישי וכו' קשה מדמשמע בכל הני: (ז) ד"ה מרים וכו' תשמיש קדושה מדאמר רבא תיבותא שאסור [ל]עשות וכו' הפריסא לכך נראה:

לעזי רש"י

אשקרייני"ו [אשקרי"ן]. קופסה (בעיקר לתכשיטים).

מוסף רש"י

משום פשיעותא. דלמא מתרמי אתם ופסעי ולא כני אחריתי (כ"ב ג:). כלי עץ העשוי לנחת. שלא מטלטל וכלי עץ לענין טומאה הוקם לשם שנאמר מכל כלי עץ לו כגד לו עור לו שק ויני', מה שק מיטלטל אלא וריקן אף כלי עץ מיטלטל אלא וריקן (יומא כא:).

מסורת הש"ס

ה) כגון בתרא ג:, כ) כריש דרב יהושע. ו) [ברכות כב: סנהדרין מז: מת. מנחות לד:]. ז) [סנהדרין מת.]. ח) [כ"מ טה. ע"ש]. ו) [רב אלעזר גרס מתני הכלא"ש גרס אתני]. ז) [ולין שפורסין לפני הארון פ"ח מטפחת שמכסין בו ס"ם. ערוך]. ח) [פי' עושין סביב הספר מפגרת של עור לשמור הספר ופנין מלוד כמו כמו חבלני מיסי. ערוך]. ט) [מי' כפ' מקן מג פ"ל מרגנים של ריבא החדרה ומאל (לחדרון). י) [מגיגה מי: יומא כא: מנחות לו:]. כ) [נ"ל תמרן]. ל) [נ"ל דרבא]. מ) [נ"ל מחכריני יעב"ן]. נ) [מגיגה כי:]. ס) [ומי' תוס' ברכות ו. ד"ה אלו כו']. ע) [נ"ל הכלו].

למישתא ביה שיכרא. לקנות בדמים ולעשות שכר לשתות: **מילא.** כל בית הרום קרוי תל כמו והיתה תל עולם (דברים יג): **כשורי.** קורות של בית הכנסת יש היו לריכין לתתן בחדש: **הא דאמר רב חסדא.** בגנבת בתרא בהשתפין: **משום פשיעותא.** שמא יפשע (אלא) ויתיישן ולא יבנה אחר: **כי הא גוונא מאי.** שאין קתירתו אלא לבניו של זה: **מלופי וזבוני.** חלה קדושתו על החילוף או על הדמים והוא יצא מן הקדושה להשתמש בו: **ליבני.** לבינים של בית הכנסת: **בעתיקי.** שנבנו ככר בכותל בית הכנסת (ג) שנפל: **אבל בחדשה.** שנעשה לשם בית הכנסת לית לן בה: **ואפי' למ"ד.** במסכת סנהדרין בפרק נגמר הדין (דף מז:) גבי אורג בגד למת דאסור בהזמנה (ד) בתכריכי המת דאסיקי בהגאה דגמרינן שם שם מעבלה ערופה כדמפרש התם: **הני מילי באורג בגד למת.** שאינו חסר אלא לגיגה וכיון שנאחג מיד הוא לאוי לפורשו על המת (ה) אבל לבנים ממוסרים עשויה לבנותן בכותל והלכך בשל לבנים בית הכנסת הוה ליה כטווי לאריג וליכא למ"ד בכי האי גוונא דהזמנה מילתא היא: **מתנה.** נתנו בני העיר בית הכנסת לתשמישי חול: **ותשמישי מצוה.** דברים שנשמשו בהן מצוה: **דלוסקמי.** כמו אמתחת ושק לשוס בו (ספרים): תיק ונרתיק חדא היא אלא שלשון תיק נופל על דבר אריון ולשון נרתיק נופל על דבר קלר: **כורסיא.** כיסא של עץ: **תשמיש דתשמיש.** שפורס מפה עליו ואחר כך נותן ספר תורה עליו: **דמזוכי ספר תורה עליה.** אלא מפה: **פריסא.** יריעה שפורסין סביבות הארון מבפנים: **תשמיש דתשמיש הוא.** תשמיש של ארון: **דעייפי ליה.** פעמים שכופלין אותו תחת ס"ת: **דאירפט.** ארון שנתקלקל ונפרד ממבנהו. ויש דוגמתו בכרייתא ביבמות (דף קג.) מנעל המרופט: **תיכוסא וזוטרי.** לעשות תיבה קטנה מן הגדולה הראשונה: **מיעבדא כורסיא.** כיסא: **אסור.** שירדה מקדושתה: **פריסא דאלה.** יריעות הארון שאלו: **לחומשין.** יש ספרים שהן עשויין כל חומש לבדו וכולן בגליון: **זבילי.** כמין לוסקמי: **קמטרא.** ארגז שקורין אשקרייני"ו. והרבה יש בתרגום של יהונתן בן עוזיאל (ה) חבלים חבושים (יחזקאל מז) ארגזים אמלין דזבורתא בקמטרין וכן לאחר על המלתחה לדעל קמטרין (מלכים ב יז): **כי כנישתא דרומאי.** אנשי ישראל באו מרומי למחוזא ונתייסדו שם ועשו להם בית הכנסת: **אידרוגא.** חדר שמשימין בו מת והיה מונח בו מת עד שלא נקבר: **מחיים.** כמו מונח כדמתרגמינן ותנח בגדו אצלה ואחיתפיה (בראשית לט): **בעו כהני למיעל ולגלוי.** בהאוא כנישתא ס"ת: **ולא יפולו שונה הלכות.** כלומר אפילו לא שימש תלמידי חכמים בהס"ס ונגמרא אלא במשניות ובברייתות: **מבי כנישתא לבי רבנן.** לעשות

אוגורה ומשכונה אסור. קשה דהא רבי מאיר לא אסר אלא במתניתין אלא ממכר עולם אבל על תנאי שרי ומאי שנא וגרסה לי דהאי דר"מ שרי למכור על תנאי היינו של רבים לרבים להתפלל שם דאין במכר זה זלזול והא דאסרי' הכא משכנתא הוי דימיד משום זלזול:

תשמישי קדושה וכו' נרתיק של **תפילין** ורצועותיהן. מכאן משמע שהדל"ת והיו"ד שבקשר הרלועה אינן אותיות גמורות ולא הוי הלכה למשה מסיני כי אם הש"ין שבגתים מלא קרי הכא לרצועות אלא משמיני קדושה והכי נמי משמע בהקומץ רבה (מנחות דף לה: ושם) דלא קרי להו אלא תשמישי קדושה והכי נמי משמע בפרק שני דשבת (דף כח:) דפריך והאמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני ולא פריך כך מן הדל"ת והיו"ד ולא קשה מהיהיו דמנחות (דף לה:) גבי ורלו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וירלו ממך ואמרו אלו תפילין שבראש שיש לפרש הטעם לפי שהן לעולם בגובה של ראש וגראים לעולם שפיר אות אבל אותן של יד אינן גראין ואין בהן אות כדכתיב והיו לך לאות ולזכרון (מנחות דף לז:) ולא לאחרים לאות אבל למה שפרש"י התם דהטעם הוי משום שיש בהן הש"ין והדל"ת דהוי רוב אותיות של שדי לפירוש זה קשה (ו) כדמשמע בכל הני שהבאתי דהיו"ד והדל"ת לא משיני אותיות[ה]:

מריש הוה אמינא האי פריסא תשמיש דתשמיש הוא. פי' הקונטרס יריעה שפורסין סביב הארון בתוכו וקשה שהרי הארון עצמו הוי תשמיש קדושה (ז) ואמר ש"(התם) שאסור לעשות ממנו כורסיא אלמא שהמיה קדושה יותר מן הפורסין לכך נראה לי שפורסין אותה סביב הארון מבחוץ:

כוותיה

[ה]תשמיש קדושה הוא ואסור ואמר רבא מריש הוה אמינא האי פריסא תשמיש דתשמיש הוא כיון דחזינא דעייפי ליה ומנחי סיפרא עלויה אמינא [ו]תשמיש קדושה הוא ואסור ואמר רבא [ז]האי תיבותא דאירפט מיעבדה תיבה זוטרתי שרי כורסייא אסיר ואמר רבא האי [ח]פריסא דבלה למיעבדיה פריסא לספרי שרי לחומשין אסיר ואמר רבא [ט]הני [י]זבילי דחומשי וקמטרי דספרי תשמיש קדושה נינהו ונגנזין פשיטא מהו דתימא הני לאו לכבוד עבידן [כ]לנטורי בעלמא עבידי קמ"ל דהוא בי כנישתא דיהודאי רומאי דהוה פתיח לההוא [ל]אידרונא דהוה מחית ביה מת והוו בעו כהני למיעל לצלויי התם אתו אמרו ליה לרבא אמר להו דלו תיבותא אותבוה דהוה ליה כלי עץ העשוי לנחת [מ]ולכלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה [נ]וחוצץ בפני הטומאה אמרו ליה רבנן לרבא והא זמנין דמטלטלי ליה כי מגת ספר תורה עלויה והוה ליה מיטלטלא מלא וריקם אי הכי לא אפשר אמר מר זוטרא [ס]מטפחות ספרים שבלו עושין אותן תכריכין למת מצוה וזו היא גניזתן ואמר רבא [ע]ספר תורה שבלה גונזין אותו אצל תלמיד חכם ואפילו שונה הלכות אמר רב אחא בר יעקב [פ]ובכלי חרס שנאמר [צ]ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים [ק](ואמר) רב פפי משמיה [ר]דר' [ש]מבי כנישתא לבי רבנן שרי מבי רבנן לבי כנישתא אסיר ורב פפא משמיה דרבא מתני איפכא אמר רב אחא

כוותיה

אין יכולין לינכם מפני הטומאה הנכנסת בבית הכנסת דרך הפתח מבית לבית דהכי תנן במסכת אהלות (פ"ג משנה ז): **דלו תיבותא.** הגביהו הארון ממקומו: **כלי עץ העשוי לנחת.** כתקום אחד אינו מקבל טומאה דאתיא דאתקש כלי עץ לשק לענין טומאה דכתיב וכל כלי עץ אשר יפול עליו מהם בכל אשר יבא עליו במים וטמא עד הערב וגו' (ויקרא יא) מה שק המיטלטל אף כלי עץ המיטלטל. כל דבר המקבל טומאה אינו מונע בפני הטומאה: **מטפחות ספרים.** אף של ס"ת: **ואפילו שונה הלכות.** כלומר אפילו לא שימש תלמידי חכמים בהס"ס ונגמרא אלא במשניות ובברייתות: **מבי כנישתא לבי רבנן.**

ה) לכאורה נראה דל"ל פריסא שבלה מותר לחתוך הבלוי וכו' ל"ל ואלו דברי אחרת היה לרבינו בכתב וכ"ל.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com